

PSİKANALİZ VE FOLKLOR

Yazan: Ernest JONES
Çev.: Banu YILMAZ*

Folklorun kökeni ile alakalı tüm çağdaş teoriler içinde hiçbirisi psikanalizciler tarafından önerilen teoriden daha tartışmalı değildir. Folklor hakkında psikolojik değil tarihi, sembolik değil hakikate uygun yaklaşımlara eğilimli olan profesyonel halk bilimcilerin çoğu, psikanaliz teorisinin folklor materyallerine uygulanması teşebbüsünü tamamen reddederler. Bazıları da, psikanalizci yorumları, güneş mitolojisi uzmanları tarafından öne sürülenlerle, her ikisinin de aynı derecede anlamsız olduğunu iddia ederek eşit tutarlar.

Buna rağmen, güneş mitolojisi uzmanlarının ve psikanalizcilerin varsayımları arasında önemli bir fark vardır. Güneş mitolojisi uzmanları, insanlar hakkındaki öyküleri güneş gibi gök cisimlerinin hareketleri ile alakalı olarak anlatmaya çalıştılar. Bu yöntem, hikâyeler hadım etme ve yamyamlık gibi “uzlaşmaz” ve “şok edici” insan etkinliklerine açık referanslar içerdiği zaman özellikle övgüye değer bulunmuştur. Fakat, bir masaldaki yamyamlık eyleminin, gerçekten göklerin bulutları, güneşi veya ayı “yutması” olduğunu söylemek aslında yamyamlığa yapılan imayı açıklamaktadır. Diğer taraftan psikanalizciler, folklorun kendisinin gök cisimlerinin değil insanların hareketlerinin yansıması olduğunu söylemektedir. Ayrıca, psikanalizciler halkın kendi duygusal hayatını, bununla başa çıkabilmek üzere gerekli olan bir çıkış sağlamak amacı ile güvenli, harici, sosyal olarak kabul gören bir şekle yansıttığı gibi (mesela folklor), güneş mitolojisi uzmanlarının da aynı şekilde folklorun doğasıyla yüzleşmeyi be-

ceremediklerini ve kendilerini bazen çok çirkin olan unsurlardan korumak zorunda oldukları için bu rahatsız edici özellikleri güneş, ay ve yıldızlar gibi güvenli, uzak, harici, akademik olarak kabul gören şekillere yansıttığını söylemişlerdir. Önemli olan nokta ise, herhangi bir örnek ele alındığında hem psikanalizci hem de güneş mitolojisi yorumları yanlış olabilmesine rağmen, bunlar teorik bir perspektiften bakıldığında benzer değerlerdir ve dolayısıyla eşit oldukları da düşünülmemelidir.

Freud’un en sağlam ve kendini adanmış öğrencilerinden biri olan Ernest Jones tarafından yazılan bu yazı, orijinal haliyle İngiliz Folklor Derneği’nin Jübile Kongresi’nde 1928 yılında okunmuştur. Görünüşte İngiliz folklor ilminin doğrultusunda üzerinde hiç etkisi olmamıştır. Fakat, folklorun toplama fantezi materyallerini psikolojik kaynak malzemesi olarak kullanma olasılığı çok ilginç gelmektedir. Bireylerin rüyalarında gördükleri sembollerin folklor, mitlerde, efsanelerde, deyimsel ifadelerde, atasözlerinde ve mizahta “daha gelişmiş hallerde” yer aldığını *The Interpretation of Dreams* adlı eserinde gözlemleyen Freud’un kendisidir.

Jones’un, ontogenez (bireyin gelişimi) ve filogenez (genel olarak insanın gelişimi) arasında paralellik olabileceğini söyleyen önermesi, eğer geçerli değilse düşünceyi tahrik edicidir. Soru şudur: Yetişkin bir bireyin, yatmadan önce bir gece içkisi veya bir bardak ılık süt için ısrar etmesi gibi zorlayıcı törensel eylemleri, daha önceki evrimsel aşamalardan, bebeklikten (ki burada bebeğe uyumadan önce bir şişe

* Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halkbilimi Yüksek Lisans Öğrencisi.

süt verilmiş olabilir) kalma “yaşantılar” mıdır, ve eğer böyleyse, bunlar medeniyetteki folklorik yaşantılara, öngörülen daha önceki evrimsel vahşilik safhasından güya türemiş olan yaşantılara hangi yönden paralellik göstermektedir? Jones, Hacckelian’a ait olan ve filogenezin ontogenezi ile özetlenmesini savunan biyolojik ilkesine bir eşlik olabileceğini ima etmektedir, ama bu yüksek derecede şüphelidir. Diğer taraftan, folklor halk tarafından kullanılmaktadır, ve bu da birey olarak insanların psikolojisinin folklor araştırmaları ile bağlantılı olması anlamına gelmektedir.

Folklorun psikanaliz çalışmaları hakkında daha fazlasını okumak isteyenler, şu çalışmalara da başvurabilirler; Sigmund Freud ve D. E. Oppenheim, *Dreams in Folklore* (New York, 1958); Otto Rank, *Psychoanalytische Beiträge zur Mythenforschung* (Leipzig, 1922); Geza Roheim, *The Gates of the Dream* (New York, 1952); ve Paulo de Carvalho Neto, *Folklore y Psicoanalisis* (Buenos Aires, 1956). Bibliyografya ile ilgili mükemmel bir çalışma ise J. L. Fischer tarafından yazılmış olan “The Sociopsychological Analysis of Folktales,” *Current Anthropology*, Cilt 4 (1963), 235 – 95’ tir. Diğer referanslar da şunların içinde bulunabilir; Alexander Grinstein, ed., *The Index of Psychoanalytic Writings*, 9 Cilt (New York, 1956 ff.); ve Norman Kiell, ed., *Psychoanalysis, Psychology, and Literature: A Bibliography* (Madison, Wis., 1963). (Alan Dundes)

Psikanalizin folklor bilimine geçtiğimiz yirmi yıl içinde yaptığı büyük çaplı ve orijinal katkılar halk bilimciler tarafından neredeyse tamamen görmezden gelinmiştir. Benim görüşümce, meselenin onların doğrudan dikkatine sunulduğu ilk buluşmanın bu olması, bu gözle görülür ihmal için esas açıklama olamaz. Bunu daha çok, alimler ve bilim adamları arasında ortaya çıkan anti – psikolojik eğilimin bir tezahürü

olarak değerlendiriyorum. Öznel bilim öncesi çağdan gelen övgüye değer çabalarıyla, doğal olarak nesnelliği dış dünyayı araştırma ile karıştırma, ve zihnin tasarlamasını da öznellikte tanımlama eğilimine girmişlerdir. Bu yaklaşım, zihinsel süreçlerden etkilenmeyen fiziksel olayların araştırılması göz önüne alındığında son derece başarılı olmuştur, ya da en azından buna bağlı kusurlar şimdiye kadar önemsiz seviyede idi ve şu anda yavaş yavaş algılamaya başlıyoruz, fakat bunun zihinsel süreçlerin ürünü olan olaylar üzerinde çalışmaya getirdiği sınırlamalar bu çalışmalarını bir ön planlama yapmak üzere ayağa kaldırmak için fazlasıyla ağırdır. Bu folklorun konusu olan gelenekler, inançlar veya halk şarkıları gibi malzemeleri göz önüne aldığımızda daha açıktır, çünkü bu istisnasız bir şekilde dinamik zihinsel süreçlerin, halk ruhunun dış veya iç ihtiyaçlara verdiği yanıtın, çeşitli hasretlerin, korkuların, nefretlerin, veya arzuların ifadesinin bir ürünüdür. Ashında söylediklerimde basmakalıp olmaktan kaçmamın tek sebebi, bu malzemelerin herhangi biri için bir açıklamada bulunurken, halk bilimcilerin kendi psikolojilerini oluşturmuş veya genel geçer bir tanesini almış olmalarıdır. Belirli âdetlerin daha fazla yemek veya daha iyi hasat isteğiyle ortaya çıktığını açıkladıkları zaman, böyle isteklerin ortak insan davranışlarından olduğunu kabul ederek haklıklarını ortaya koymuş olurlar ve bunların doğasını daha fazla araştırma ihtiyacı da hissetmezler, ve bunun psikologun ya da fizyologun işi olduğundan bahsederler. Buna rağmen bu yaklaşımda pek çok güçlük vardır, çünkü modern psikoloji insan zihninin ortak olarak kabul edildiğinden çok daha karmaşık bir yapıda olduğunu ve yüzeyde yeterince basit görünen bir sürü güdünün araştırmalardan sonra çok daha ayrıntılı bir alt yapıya sahip olduğunun ortaya çıktığını şüpheye yer bırakmayacak şekilde göstermiştir.

Burada başka bir düşünce oyuna dahil olmaktadır. Psikolojinin kendisi, tek başına folklor gibi yardımcı bilimler için geçmişte faydasız olmuştur. Akademik psikoloji olarak bilinen şey – felsefeyi burada hiç hesaba katmıyorum – kendini bu güne kadar eşi görülmemiş, doğası da genel olarak takdir edilmeyen bir durum içinde bulmuştur. Konu edindiği şeye yaklaşıırken, neredeyse daha girişte aşılması güç engellerle karşılaşmaktadır. Herhangi bir zihinsel sürecin oluşumunu araştırırken, doğası gereği ifşa edilmek için çok mahrem olan düşüncelere yaklaşıldığında, veya denegin kendisi daha fazla veri sağlayamayacak duruma geldiğinde – şu anda bildiğimiz kadarıyla bilinç ve bilinç altı arasındaki sınıra varılmasından dolayı oluşan durum – durulması gerekir. Psikologlar kendilerini duyu fizyolojisinin verileri veya hafızaya çeşitli nesnelere işleme hızı ve bunun gibi bağlı yüzeysel zihinsel süreçlerle zorunlu olarak tatmin etmek durumundadırlar. Zihinsel acı gibi bir güdünün, kişinin kendi ruhsal sırlarını açığa vurmamak için doğal olarak yaptığı itirazlara baskın çıkması için yeterince güçlü görülmesi ancak klinik psikoloji biliminin doğmasından sonra mümkün olmuştur, ve herhangi bir zihinsel süreci en son kaynağına kadar takip edebilmek de ancak Freud'un bilinç altının araştırılması için geliştirdiği özel psikanaliz tekniği sayesinde mümkün hale gelmiştir. Bunun ardından yapılan keşifler, çok iyi bilindiği üzere, şaşırtıcı derecede devrimsel bir nitelikte olmuş, ve temelden yeni bir zihin anlayışına yol açmıştır. Bu da folklor dahil, zihinsel aktivitenin ürünleri ile ilgilenen bütün bilim dallarında yansımalar yaratmıştır. Bu bakış açısından, antropoloji, mitoloji, filoloji, pedagoji, ve – en son olan ama en az olmayan – folklor gibi böyle bir dizi bilime katkılar yapılmıştır. Şu anda üzerinde konuştuğumuz bu yazının amacı, sorudaki bakış açısının bazı noktalarını göstermek, ve bunların folklor

malzemeleri çalışmalarını üzerindeki bazı meyvelerini sunmaktır.

Belki de psikanaliz çalışmanın ulaştığı en önemli sonuç zihin diye adlandırdığımız şeydir, yani bilinç tarafından idrak edilen zihinsel süreçler, zihnin daha derin ve tamamen bilinçaltı katmanlarından elde edilip dış dünyanın uyarıcıları tarafından değiştirilen zihnin tamamından yapılan dönüştürülmüş bir seçimdir. Organik içgüdülerimizden gelen daha derin bilinçaltı katman, aktif olarak ifade çabasında olan dileklerden oluşmaktadır. Bunlar, özellikle korku ve suçluluk ile alakalı olan rakip güçlerle çatışma içine girerler, ve bunun çekirdeği de daha sonra ahlaki vicdan olacaktır. Bilinçli hale gelme yoluyla nelerin ifade etme iznine sahip olduğu, iki grup arasında bir uzlaşma olduğunu göstermektedir; dilekler sadece değiştirilmiş ve gizlenmiş bir şekilde yerine getirilir. Dış dünya ile alakalı yargı ve inançlarımızda, zihnin daha karanlık iç dünyasının katkıları, sanıldığından çok fazla bir şekilde bulunmaktadır, ve folklorun ilgili olduğu da daha çok düşünceye ve iletme yapılan bu öznel ve daha az makul katkılardır. Bunlar belirgin olduğunda, sıklıkla tuhaf ve hatta komik bir etki yaparlar, ve halk bilimcilerin kendi işlerinin malzemesi ile alakalı olarak alışkın buldukları hor görmeyi ortaya çıkarırlar, fakat bunların kökenine inildiğinde, sadece kendilerine has mükemmel bir anlaşılabilirliğe sahip oldukları değil, aynı zamanda bizim var oluşumuzun en temel kaynaklarından elde edildikleri de meydana çıkar.

Psikanaliz bütün bilinçli fikir, duygu, ilgi ve inançlarımızın bilinç altı kökenli olduğunu gösteren çok fazla kanıt bulmuştur; bilinçli zihnin fonksiyonları eleştiricilik, seçim ve kontrol ile sınırlandırıldığında hiçbir kökene sahip olmadığı gözükmemektedir. Bilinçaltı dürtüleri, hem gelişim sürecinde önce geldiği ve dolayısıyla “çocuksu” ile neredeyse eş anlamlı olduğu için ve hem de zihinsel evrimde,

kendisinden zihinsel aktivitenin yüksek derecede farklılaşmış şekilleri ortaya çıkan daha aşağıdaki bir aşamayı temsil ettiği için, ilkel olarak isimlendirilebilir. Şimdi, bu ilkel dürtüler bilinçli halde, geniş manada konuşursak, bir ya da iki yolla ifade edilebilirler. Bunlar normal olarak dış gerçekliğe uygun biçimde bir dönüşüm ve uyum sürecinden geçerler; bu süreçte gerçekliğin iddiaları ve iç vicdanın (ki bu günlerde buna “süper ego” denmektedir) taleplerinin her ikisine birden uygunluk gösterirler. Bunların ifade edilebileceği diğer yol ise, etkin olarak dürtülerin kendisinin değişmemiş halde kaldığı ve ilk moddaki dönüşüm karakterlerinin hiçbirinden geçmediği gizlenmeler biçiminde hareket eden uzlaşmanın karmaşık şekillerinin oluşması yoluyla. Bu yüzden ilk yol, insanın normal ilgileri, fikirleri ve meşgaleleri diye adlandırabileceğimiz şeylere yol açar. Bu bağlamda özel ilgi gösterilmesi gereken ikinci yoldur. Bunlar ilkel zihinsel durumun kalıntılarını, evrim sürecinden geriye kalmış olan parçaları temsil ederler. Folklor dilinde bunlar yaşantı olarak adlandırılmaktadır. Bunları bir psikolog için değerli kılan şey, evrim geçirmeden önce ilkel zihne tuttıkları ışıktır. Yardımcı ilimler için de değer taşımaktadırlar, çünkü bu bilgi yoluyla bunlar yorumlanabilir ve içinde buldukları konuya ışık tutarlar. Şimdi önemli olan nokta ise yaşantılar olarak adlandırdığımız malzeme aşırı derecede farklı alanlarda aynı şekilde karşılanmak durumundadır. Buna birkaç örnek vermek gerekirse: bu keşiflerin ilk olarak yapıldığı alan olan sinirsel semptomların tamamı, bu tabiiatta sahip yaşantılardır ve normal büyüme sürecine direnç gösteren çocukluk hayatının parçasını temsil ederler. Anlaşılması için çok fazla neslin hayal gücü üzerinde alıştırılmalar yapılmış olan düş yaşamı olayı; bunun da aynı tabiiatta olduğu ortaya çıkmıştır ve muhtemelen bildiğiniz gibi, bunların eğitimi, yine bunların yakın bir

paralellik gösterdiği sinirsel semptomların modern tedavisinde çok geniş bir rol oynar. Şimdiki konumuza gelecek olursak, pek çok vahşi inanç ve folklor geleneğinin şekil ve içerik olarak yine aynı genel başlık altında sınıflandırdığım diğer olaylarla yakından bağlantılı olduğunu gösterebiliriz. Bunlar, bilinçaltı ürünleri ile aynı zihinsel mekanizmaların özelliklerini taşırlar ve belki de daha önemlisi bunların altında yatan içeriği aynı şekilde ortaya çıkarır ve aynı kaynaklardan türetilirler. Benim bütün tezimin özünü içeren bu cümleyi şu anda belirli bir mesafeye kadar genişletmek zorunda kalacağım, çünkü böyle yapmak psikanaliz ve folklor arasındaki ilişkiyi tartışmak anlamına gelmektedir. Bütün meseleyi başka bir yöne çekmek için düşündüğümüz şey şudur, ırksal geçmişten gelen ilkel hayatın yaşantıları ile bireysel geçmişin yaşantıları arasında çok uzaklara dayanan bir paralellik vardır. Bu genelleştirmenin pratikteki değeri şudur, folklorlarda yaşantılar üzerinde yapılan çalışmalar, doğrudan araştırma için çok daha fazla erişilebilir olan hayattaki bireylerin yaşantıları üzerinde yapılan çalışmalarla faydalı bir şekilde desteklenebilir.

Başlangıçta küçük bir noktadan bahsedilebilir. Hepinizin bildiği gibi, halk bilimciler arasında kendi konularının tanımını üzerinde yıllardır bir anlaşmazlık hüküm sürmektedir; soru son Başkanımız, Sayın A. R. Wright tarafından, kendi veda konuşmasında özetlenmiştir. Bu ifadedeki nokta şudur, folklor geçmişteki yaşantılar üzerinde çalışmayla mı, yoksa şeylerin doğasının tükenmeye yaklaştığı olaylarla mı sınırlandırılmalıdır, ya da tanıdık yaşantılarla aynı niteliği taşıyan yeni birtakım verilerin üretilmesi fikrini de içermeli midir? Sayın Wright, önceki başkanlık konuşmalarından aşağıdaki sözleri alıntı olarak sunmuştur: “Ama folklor, asıl üyeleri bu fikirlerin ve uygulamaların bir zamanlar temsil ettiği mede-

niyetin aşamalarından öteye geçmiş olan insanlar arasındaki geleneksel fikirlerin ve uygulamaların yaşantısı olduğu için, bunun bir gelişme kaydetmesi mümkün değildir.”; “kapsamlı bilimimizin sahip olduğu avantajlardan biri de şüphe taşımayan unsurlar dahil edildiği zaman işaret ettiği kanıtın bozulmamasıdır. Bu bir yaşantılar bilimidir, bir keşifler bilimi değildir.” ; ve daha sonra kendisi karşıt görüşüne bir savunma yapmak amacıyla şöyle devam etmiştir. “Halk düşüncesinin ve pratiğinin yaşlı ağacı, sadece üzerinde solmuş dallar ve taze tomurcuklar bulunan yaşantı dallarında değil, aynı zamanda eski gövdeden sürgün vermiş olan yeni ve sağlam filizlerinde de yaşam belirtisi göstermektedir.” Şu anda psikanaliz, Sayın Wright tarafından, bu yaşantı ürünlerinin dinamik ve doğaçlama yönleri vurgulanarak ve bunların bilinç altının ifade bulmaya çalışan parçaları üzerindeki çabalar olarak görülmesiyle kuvvetli bir şekilde savunulan konunun bu daha geniş açıdan ele alınmasını kesinlikle destekleyecektir; bu, sadece insanın kalıcı bir parçasının ürünlerini oluşturan dürtüleri ve bunların hala her zamanki kadar aktif bir şekilde iş başında olduklarını değil, aynı zamanda yeni ürünlerle eskileri arasındaki farkların gerekli olmaktan ziyade yüzeysel olduğunun gösterilebileceğini işaret etmektedir. Sayın Wright, öncesine örnek olarak, bir kibritin üç sigarayı yakmak için kullanıldığı zaman, bunun üçüncü tiryakinin ölümü anlamına geldiğini düşünen batıl savaş inancını vermektedir. Halk bilimciler, üçüncü sırada yapılan bir eylemi veya işlemi takip eden ölüm fikrinin yol açtığı batıl inançta rol oynadıklarının hemen kendilerine hatırlatılmasından kaçınamazlar; mesela felcin üçüncü defası ve buna benzer şeyler. Psikanaliz daha da ileri gider, ve bu inanç şeklini üç sayısı ile alakalı belli bilinçaltı fikirleri ile bağlantılayabilir, ve pratikte sigara batıl inancının ciddi olarak etkisinde bulunan herhangi

bir insanın durumu ele alındığında bu bilinç altı fikirlerinin işbaşında olduğunu da gösterebilir. Böyle yaparak eski ve yeni ürünler arasında bir süreklilik sağlar ve dolayısıyla her ikisinin de bilimsel çalışmanın aynı bölgesine dahil edilmesini de teyit etmiş olur. Aynı noktayı, psikanalizi ve folklorcu veriler arasındaki bağlantıya da ışık tutan başka bir örnek üzerinden açıklayabilirim. Sör Laurence Gomme, bu adalarda yaptığı antropolojik yaşantı çalışmalarında şu sonuca varmıştır, “geleneklerin tamamı sadece teoride yeterli olarak açıklama bulmuştur, ki bu bir zamanlar var olan totemci inanç sisteminin kalıntılarını temsil etmektedir.” Şimdi de bireylerin psikanalizini yaparken, birkaç vakada totemci inançlara yakından paralel olan düşüncelerin bazen bilinçli, bazen de bilinçsiz bir şekilde çocukluk boyunca yüceleştirildiğini gösterebildik, ve çok daha ilginç olan ise bu ilkel periyoda ait yaşantıların daha sonraki hayatta hayvanlardan korkma gibi özel sinirsel semptomlar şeklinde varlığını devam ettirmesi idi. Başka bir deyişle, önümüzde folklor alanında belki de binlerce yıldır süregelenlere paralel olan bireylerdeki inançların bütün evrimi, ve bunlara dayanan törenlerin gelenekleri bulunmaktadır.

Bilinç altı zihni kendini bilinçli zihinden ayıran pek çok sayıda niteliğe sahiptir ve bunların çok fazla sayıdaki işaretleri burada bilinç altı yaşantıları olarak grupladığım olaylardan sıklıkla takip edilebilir. Onları burada numaralandırarak vaktinizi almayacağım, ama bunlardan özellikle folklor alanında aşına olduklarımızın bir veya ikisinden bahsedeceğim. Psikanalizde bunu sorudaki kişinin fikirleri ve daha ziyade dileklerinin dış dünyada istediklerine ulaşma gücüne sahip olduğunu belirten bilinç altı inancı çağrıştıran düşüncelerin sınırsız gücü olarak adlandırırız. Bu türden zihinsel süreçlerin eğitimi günlük psikanaliz işlerinde geniş bir rol oynar, ve folklor için bunun bir gösterimini seçerek

kayba uğramaktayım, çünkü folklor ile ilgili verilerin çok büyük bir çoğunluğu bu ilkeye dayanmaktadır. Dış dünyada sonuca ulaşmak için yapılan her âdet, veya tören veya formül, hastalıktan korunma, mahsulü iyileştirme ve bunun gibi şeyler, temel olarak insan zihninin dış dünyadaki doğa olaylarını etkileyebilecek, dinin Tanrıya devrettiği ve daha dolaylı bir dua tekniği yoluyla elde ettiği güce sahip olduğu inancına dayanmaktadır.

Biraz önce bahsedilen nitelik belki de daha genel olan şeyin özel bir örneği olarak, yani gerçekliğin önemsenmemesi olarak düşünülebilir. En abartılı şekliyle bu epey yanlış boyutlara ulaşabilir, ve aslında, akıl sahibi olmayanlar arasında hakiki yanlışlar olarak ortaya çıkabilir. Fakat çok sıklıkla, gerçekliği görmezden gelme eğilimi, en azından onun bilinçli tezahürleri içinde mutlak değildir. Folklor malzemelerinin çok büyük bir kısmına görünen mantıksızlığı veren de bu özelliktir. “Görünen” kelimesini kullanıyorum, çünkü sorudaki süreç eğer birisi bunun dayanak noktalarını verirse gerçekten mantıksız değildir; fakat bu dayanak noktaları zaten dış gerçekliğin hakikatleri ile uygunluk içinde değildir. Örneğin, bir güneş tutulması boyunca köylüler tencere tava çaldıklarında, eğer biri kahramanlarını yutmaya çalışan bir kurdun varlığını kabul ederse bu usulün çok da anlamsız olmadığını söyleyebiliriz. Yine daha geniş anlamda konuşmak gerekirse, burada folklor olaylarının büyük çoğunluğunda hayal gücünün oynadığı rolle ilgileniyoruz ve psikanaliz hayal gücünün yaptığı işleri dış dünyada ilgi uyandıran ve kökenini de bilinçaltı ilgiler ve dürtülerden alan içsel fantezilere kadar takip edebilir. Hayal gücü tabii ki içten gelen bir ihtiyaca yanıt olarak oluşturulabilir, yani kendiliğinden gelişebilir veya içerden hareket geçirilebilir. Dış etkiler, hayal gücü eyleminin büründüğü şekli etkilemekten başka bir şey yapamaz. Bu düşünceyi

hesaba katmama sonucuylardır ki “yayılmacı” antropoloji okulunun belli üyeleri psikanalizci ve antropolojik bakış açıları arasında, bana göre gerçekte var olmayan bir zıtlık bulmuşlardır. Belli bir inancın veya geleneğin yayılmasını gösterirken buldukları her şeyi içine alan tanım, bana her sinirsel semptomu “önerme”ye atfederek tatmin olanların psikopatolojisindeki benzer yaklaşımı hatırlatmaktadır ve her iki durumda da yapılacak eleştiri aynıdır. Sinirsel semptomlarla bir kişi, önerme dışındaki şeylerin rol oynadığını ve bunu da sadece harekete geçirilmeye yeterince hazır iç dürtülerin harekete geçmesiyle yaptığını ve bunun etkisinin de iç dürtü ürününün aldığı şekli bir dereceye kadar belirlemekle sınırlandığını ispatlayabilir. Bunun bireyler için olduğu kadar kitleler için de hemen hemen bu şekilde olduğuna ikna olmuş durumdayım, çünkü iş başındaki güçler her ikisi ile de aynı psikolojik doğaya sahiptir. Buna karşıt bir kanıt olarak, yeni düzeninde bir geleneğin orijinal anlamının bazı zamanlar kaybolduğunu ve ancak tarihsel olarak köken yerinden yayılmasını araştırmakla keşfedebileceğini ve hatta nakil sonucunda anlamının değişebileceğini öne sürmek geçerli olmaz. Bunun için, burada bahsedilen “anlam” inanca ya da geleneğe insanlar tarafından verilmiş olan makul görünümünden nadiren daha fazlasıdır ve bu görünümün arkasında onların hiç bilmediği bir şekilde gerçek ve daha derin güdü yatmaktadır, diye yanıt veriyorum. Daha derin olan güdü araştırılırsa, iki durumda da çok benzer olduğu anlaşılacaktır, yani nakilden önceki ve sonraki inanç genellikle aynı öncelikli dürtünün ifadesidir.

Şimdi de bilinçaltı zihinsel aktivitelerinin en çok kafa karıştıran ve önemli özelliklerinden biri olan sembolizmi ele alacağım. Bu konu üzerindeki yanlışların çok büyük bir kısmı, epey farklı olan bir sürü sürecin aynı terimle karşılaşması sonucu ortaya çıkmaktadır. Bir fikrin

bir diğzerinin yerine kullanıldığı metaforlar, simgeler, benzetmeler ve bunun gibi süreçlerin hemen hepsi sembolizm olarak adlandırılmıştır. Psikanalizde ise bu kelime, bilinçaltı zihinde bastırılmış bir halde bulunan bir fikrin veya sürecin, bağlantılı bir başkasıyla temsil edildiği özel süreci tanımlamak amacıyla, daha sınırlı ve belirli bir anlamda kullanılır. Olası sembollerin sayısı sonsuzdur, buna karşın bilinçaltında sembolize edilebilecek fikirlerin sayısı çok sınırlıdır ve bunlar sadece kan bağı olan akrabalar, bedenin çeşitli bölümleri, doğum aşk ve ölüm olayları gibi şeylerdir. Aslında, sembollerin büyük bir çoğunluğu yarım düzine kadar bilinçaltı fikrini temsil eder. Bunun ardından, sembollerin yorumlanması bunaltıcı bir monotonluk gösterir diyebiliriz, ama bunun bazen söylendiği gibi stereo tip olduğunu belirtmek doğru değildir. Daha önemli olan yorumların doğru olup olmadığı sorusuyla her iki duygu da alakasız olmasına rağmen, bu monotonluk kişi için sıkıcı değil genellikle eğlencelidir ki bu meseleyi burada tartışma fırsatına sahip değilim. Yalnızca psikanaliz açıdan folklor verilerinin sembolizm örnekleriyle dolu olduğunu ve böyle sembollerin yorumlanmasının sadece verilerin iç anlamlarına ışık tutmayı aynı zamanda birbirine bağlı malzemenin karşılaştırmalı olarak incelenmesiyle de daima teyit edilebileceğini vurgulayacağım.

Aşağıdaki örnekte bir sembolün her zaman somut bir fikri temsil ettiği ve asla genel veya soyut bir düşünceyi temsil etmediği gerçeğine özellikle dikkat göstereceğim. Örneğin benim gençlik günlerimde de yaygın olan ama şimdi yerini konfeti atmaya bırakmış olan düğünlerde pirinç saçma âdetini ele alalım. Bu bağlamdaki pirincin verimlilik fikrini temsil ettiğine ve bunları evli çifte saçmanın da onlar için bu anlamda bir iyi dilek olduğuna şüphesiz herkes katılacaktır. Psikanalizciler pirincin bir verimlilik simgesi, ama

bir tohum sembolü olduğunu söyleyecekler ve bununla bilinçaltının incelenmesi sonucunda diğer bütün eylemlerin ve düşüncelerin tohum fikrinden ortaya çıktığının görüleceğini söylemek istediklerini belirteceklerdir. Aynı sembolik anlama sahip olan tuz etrafındaki inançların ve geleneklerin ele alındığı çok ayrıntılı bir çalışma yayınladım ve orada sembolizm ve batıl inançlar arasındaki ilişkiyi tartıştım.

Bilinçaltı fikirlerinin metaforik süreçlerde temsil edilen fikirlerden sadece daha somut değil aynı zamanda daha kaba olduğu görülecektir, ve bilinçaltı fikirlerin bu kabalığı ve basitliği üzerinde durulması gereken bir meseledir. Ortak, fakat şimdilerde unutulmaya yüz tutmuş bir âdet olan ve zihnin değişik katmanlarında birden fazla anlama sahip bulunan, yeni evlenmiş bir çiftin arkasından eski bir terlik veya ayakkabı fırlatma âdeti ile ilgili olarak, bir kişi fırlatılan cismi (doğurgan) kadın cinsel organı için bir sembol olarak düşünebilir ki bu yorum bu olaya eşlik eden meşhur sözle – “Benim ayağımın bu eski ayakkabıya uyması gibi, senin de ona uymanı dilerim.” – veya bohemlerin tavuklar daha fazla yumurta versin diye onları kutsal bir akşamda eski bir ayakkabı içine doldurdukları yemeklerle besleme âdetleri ile de desteklenebilir. Gelinin ayakkabısını çıkarmak, gelin çiçeğini koparmak veya kuşağını gevşetmek gibi bekâreti bozma anlamı taşımaktadır. Folklorlarda önemli bir yer tutan aynı anlamdaki diğer semboller şunlardır; istirdide kabukları, ayın hilal şekli, sayısız kupalar, kadehler, kaplar ve mücevher kutuları ve kapı girişlerinden yılan taşlarına, içi boş ağaçlardan duvara yaslanmış bir merdivenin altındaki açıklığa kadar bir girişe sahip her türden nesne. Belki de en bilinen örnek günümüzde de hala ahır kapılarının üzerinde rastladığımız ters çevrilmiş at nalıdır. Bu, doğudaki ülkelerde kötülüğün gözünü kovmak için gösterilen kırsağın veya ineğin gerçek

cinsel organından gelmektedir, İrlanda kiliselerinin kapılarının dışında bulunan Shela – na – gig gibi. Bu Asherah'ın, kendi çukuruna çevrili ok, haç, palmiye ağacı, yıldız vs. gibi çeşitli erkek simgeleriyle bir arada bulunduğu çeşitli şekilleriyle tam benzerlik göstermektedir.

Bu birkaç örnek bile tek başlarına bir dizi problem ortaya çıkarmaktadır. Bunlardan sadece ikisinden söz etmeyi düşünüyorum, ve bunların ele alınmasını da bilinçaltının içeriği hakkında bir şeyler söylenene kadar ertelemek zorundayım. İlk problem aynı sembolün bir anda kötü şans işareti olarak kullanılırken başka bir anda nasıl iyi şans göstergesi olduğu, ve sembolleştirilen fikirlerin iyi ve kötü şans ile olan ilişkilerinin sürekli olarak nasıl değiştiğidir. Daha öncelikli bir soru ise folklor inançları ve geleneklerinde bu kadar büyük bir yer tutan iyi ve kötü şans terimlerinin gerçek anlamları nedir? İkinci problem cinsellik konusunun kapladığı yer ile ilgilidir. Bütün bilinçaltı sembollerinin cinsel olduğu önerilmesine rağmen, ki bu tamamen yanlış bir önermedir, bunların şaşırtıcı bir miktarının, yani belirgin bir şekilde büyük çoğunluğunun bu tabiatta oldukları gerçeği ile yüzleşmek zorundayız, ve bu beklenmedik bulgunun anlamını merak etmekten kendimizi alamayız. Şu anda cinsel sembollerin oluşmasını sadece şehvetli bir güdüye yormak oldukça yanlış olur, ve eğer bu genel tarafından da kabul edilirse, problemle ciddi bir şekilde uğraşırken belki de daha az erdemlilik taslamış oluruz. Böylesi bir sembolizmin en yüksekleri de dahil bütün dinleri kapladığı şartlar, meseleyi daha akli başında bir şekilde ele almamız için yeterli olmalıdır. Şu anda ise daha biraz önce karşılaştığımız bu iki sorunun birbirleri ile yakından bağlantılı olduğunu ve bunların yaşam ve ölümün en temel konuları ile ilgilendiklerini göstermek istiyorum.

Sanırım folklorlarda çalışılan olayların

çoğu zaman daha basit ve hatta düşük mevzulara bağlandığını söylemek adil olur. Bundan dolayı aynı şey bilinçaltı zihin için de doğrudur. Folklorlarda insanların basit dilekleri ve korkuları ile, ve çok nadir olarak da ayrıntılı felsefi, ruhsal, veya sanatsal uğraşları ele alıyoruz. Sağlığın korunması, tehlikenin ve ölümün uzak tutulması, talih umutları, mutlu evlilik dilekleri ve çocukların kutsanması gibi meselelerle ilgili insanlarla karşılaşırız. Bilinç altı da benzer şekilde bu gibi konuları ve hatta daha ilkel terimleri içine almaktadır. Bu durumu, bilinç altının içeriği hakkında iki geniş genellemeyi önüne koyarak göstereceğim. Birincisi, bunun esas olarak doğum, aşk ve ölüm mevzuları ile ilgili olmasıdır. Bunlar hayatın pınarlarıdır ve psikanaliz türlü türlü bütün hayal gücü ilgilerimizin kaynağının orada olduğunu ve yalnızca belli tehlikelere karşı savunma tepkileri (ahlaki “süper ego”) ve dış gerçeklikle kurulan temas gibi başka iki tane faktörün etkisinde değişen bu mevzuların ayrıldığı kollardan oluştuğunu söyleyecek kadar öteye gider. Çıplak halleriyle ifadeye kavuşmaya çalışan ilkel dürtüler üzerinde, bu ikisi sürekli şekillendirici bir etki yaparlar. Onları kontrol ederler, engellerler, onların içinden seçim yaparlar, ve onları öyle bir dereceye kadar değiştirirler ki, ortaya çıktıkları son hallerinde çoğunlukla dönüşmüş veya bozulmuş, tanınmayacak bir halde olurlar. Tabii ki zaman zaman, çeşitli bağlamlar içinde daha kaba bir halde ortaya çıkabilirler. Örneğin, eğer mitler ve çocuk masalları ciddi oldukları ve eğlence amacı taşımadıkları düşünülerek ele alınsaydı, şüphesiz bunların tekrar tekrar bize sunduğu barbarca ve kaba dürtülerin kanıtlarından dehşete düşerdik. Sör Laurence Gomme “Halk masallarında karşılaştığımız kazara olan değil, ısrarcı bir vahşiliktir” demekte elbette haklıdır. Ayrıca beklendiği gibi, bu dürtülerin yerleşimi planlı bir

şekilde ben merkezcidir; yardımseverlik gibi bilinçaltı, evde başlar.

Bilinç altı ile ilgili ikinci genelleme ise şöyledir, esas olarak kan bağı bulunan akrabalar, ebeveynler, yeğenler ve çocuklardan başka hiçbir insan tanımaz. Diğer insanlara ilişkin bütün yaklaşımlar ve duygular, ya bu sahip olunan şeylerin dönüştürülmesi, ya da doğrudan akrabalara nakledilmesi ile geliştirilir. Bu bulgu çok büyük bir önem taşımaktadır, ama öncelikle size şu sıradan gerçeği hatırlatarak bunu biraz daha anlaşılır kılmak istiyorum, bir çocuğun duyguları ve tepkileri ilk olarak, en yakın çevresindeki insanlara göre ortaya konmak zorundadır. Biraz önce bildirdiğim genelleme bu sıradan gerçek ile pek çok ortak şeye sahip olmasına rağmen, hiçbir şekilde bununla benzerlik taşımamaktadır. Bilinç altının genetik yönlerini gösterir ve bunun çocuğa ne kadar yakın olduğunu belirtir. Bunun gerçekten önemli olan özelliği ise, bilinç altı bizim en ilkel dürtülerimizden oluştuğu için zihnin o bölgesinde ailenin diğer fertleri ile olan ilişkinin Tanrı ile ve sevilme ile olan ilişkiden çok daha üstün olduğu sonucuyla yüzleşmek zorunda olmamızdır. Bunu her iki yönde de yapar, yani bir kişinin bilinçli tezahürlerden çıkardıklarından hem daha az, hem de daha çok sevgi doludur. Daha az sevgi dolu diyerek, düzenli bir şekilde ölüm dilekleri ile sonuçlanan, aile ilişkilerindeki kıskanç ve düşmanca yaklaşımı kastediyorum. Daha çok sevgi dolu diyerek cinsel, ve bunu söyleyerek de psikanalizin çocuk cinselliği konusu üzerindeki hayli mücadeleci öğretisine ulaşıyorum. Burası bu öğretinin izah edileceği veya savunulacağı yer değildir, ve ben sadece bunun doğruluğu hakkında kendi şahsi kanaatimi dile getirebilirim. Olasılık dahilinde bulunan alternatifler sadece psikanalizcilerin çocuk cinselliğinin varlığını ele almada tamamen yanlışlıkları, veya diğer taraftan, bunların ileri sürdüğü gibi bastırmanın kuvvetli güdüle-

rinin, insanlara tüm çevrelerinde bulunan bu bastırmanın göstergelerini abartmada veya hafife almada genellikle iş başında olduklarıdır. Gösterilen bu deliller yığını ciddi bir şekilde inceleyenler, sanırım bu iki alternatif arasında daha fazla kararsızlık içinde kalamazlar.

Bu konunun burada bizi en fazla ilgilendiren yönü çocuk cinselliğinin diğer aile bireyleriyle olan ilişkisi, yani diğer adıyla ensest eğilimleridir. Psikanalize göre, her çocuk hayatının ilk birkaç yılı boyunca, kendi gelişimine bu eğilimlerle alakalı bilinçaltı çatışmalarının hükmettiği bir dönemden geçer, ve geleceğinin çok büyük bir kısmı da bunlarla nasıl başa çıktığına bağlı olacaktır. Yasak ve tehlikeli eğilimler karşısında çok güçlü korku ve suç engelleri inşa edilir, ve bu engeller daha sonra ahlak, vicdan, ve dinin büyük kısmı diye adlandırdığımız şeyleri oluşturur. Burada bu çatışma içindeki iki büyük güç kümesinin içinden bilinçli zihnimizin büyük kısmını ortaya çıktığı çeşitli uzlaşmalarla sonuçlanmasının karmaşık yollarını tarif edemem; bizi burada ilgilendiren şey çatışmanın daha az tatmin edici olan ürünleridir. Bunlarla, yazımın daha önceki kısmında “yaşantılar” olarak adlandırdığım ilkel halin kalıntılarını kastediyorum, ve daha sonra da vurguladığım gibi bunlar halk bilimciler tarafından araştırılan verilerin büyük bir kısmıyla çok yakın anlama sahiptirler. En tipik grup psikolojik yapı olarak sinirsel semptomlara benzeyenlerdir. Buna bir örnek olarak “kötü şans” sihirli bir hareket, söz veya kolye kullanarak uzak tutmak gösterilebilir. Bunun yanında, bu grupla ilkel dürtülerin oldukça normal dönüşümünü günlük aktivitelere uygulayan arasında ilginç bir grup da bulunmaktadır. Bu ara grup, geniş anlamda sanatsal olarak adlandırılabilir. Bunun içerisindeki fantezinin rol oynadığı göze çarpan kısım bunu son gruba dahil eder, fakat bundan da gerçekliğe belli bir uygunluk açısından

ayrılır. Şu anki Kongrede halk şarkıları ve halk dansı konularında çeşitli ilgi çekiçi sunumlar yaptık, bu bağlantı içinde bize çok daha tanıdık gelen iki konu bulunuyor. Peri masalları ve çocuk oyunlarından bahsediyorum. Uzun süredir zannedildiği ve kısmen bize gösterildiği gibi, çocukluğun ayrıcalıklarının her ikisi de ilk bakışta görüldüğünden çok daha fazla bir şekilde yetişkin hayatla bağlantılıdır. Örneğin, kaleler inşa edip bunları savunmak ve okları ve yayları kullanmak, açık bir şekilde bunların ciddi olarak yetişkin yaşamında yer aldığı zamanlardan geleneksel olarak kalmış gibi gözükmektedir. Doktorculuk oyunu ve oyuncak bebeklerle oynama gibi bazı durumlarda, yetişkinlerin cinsel yaşamına bağlantı kurmak yanlış olmaz, fakat cinsel unsurların bu gençlik ilgilerinin çoğunda takip edilmesi gerektiği için iyi nedenler bulunduğunu söylemem pek çoğunuzu şaşırtacaktır. Sembolizm çocukların zihinsel yaşamında yetişkinlerde olduğundan daha geniş bir yer tutar, ve küçük çocukların gerçek psikanalizi, hem bunların kendi bulduğu hem de geleneksel olarak benimseyip oynadıkları oyunların daha önce bahsettiğim çocuk cinselliğinin genellikle sembolik bir ifadesi olduğunu göstermektedir. Aynı şey peri masalları için de doğrudur. Bunu çok bilinen kurbağa prens masalı örneğiyle açıklayayım, bu masalda kurbağa sürekli olarak yaptığı yalvarışlarla prenses ile olan yakınlığını artırıp, en sonunda onun yatağına kabul edilerek üzerinde bulunan büyüden kurtulmaktadır. Devamında ise görürüz ki kurbağa aslında şekil değiştirmiş bir prenstir, fakat şu anda bilinç altında kurbağanın sürekli olarak erkek cinsel organının bir sembolü olduğu gerçeğini eklememiz gerekiyor. Böylece bu yorumu şöyle bitirebiliriz, bu hikaye prensesin erkek vücudunun bu bölgesiyle yakınlık kurma korkusunun üstesinden gelmesini temsil etmektedir.

Bu beni, hayvanların fantezide, ço-

cuk oyunlarında, masalarda, efsanelerde ve son olarak rüyalarda oynadığı roller hakkında bir şeyler söylemeye götürüyor. Basit gerçek şudur, bu hayvanlar sıklıkla nahoş davranışlarda bulunmalarına rağmen, gerçekten temsil ettikleri şey hakkında bize ipucu veren çok tuhaf insanlı özellikler göstererek bizi şaşırtırlar. Bu onların belli insanları temsil etmelerinden başka bir şey değildir, çoğunlukla ebeveynler, özellikle baba, daha seyrek olarak da kardeşler veya çocuklar. “On İki Kardeş”, “Yedi Cennet” (Grimm) gibi peri masallarında bu ayrıca belirtilmektedir, ve tesadüfen bu dönüşümlerin arkasındaki güdüler hakkında bir ipucu elde ederiz, çünkü bu olaylarda babanın kızına kardeşlerine olan düşkünlüğünden dolayı duyduğu kıskançlıktan dolayı büyü yaptığı çok açıktır. Burada baba – hayvan tanımlamasının diğer şekillerden çok daha gizli olduğu dikkate değerdir, ve bu da baba hakkındaki bastırılmış düşüncelerin bir çekingenlik durumu içinde olduğunu göstermektedir. Buna rağmen bu bağlamda hanedan hayvanlarından söz edilebilir, çünkü hanedan ile atalar arasındaki bağlantı, yılanlar hakkındaki ibadet ve tabular ile atalara duyulan hürmet arasındaki bağlantı gibi yeterince belirgindir. Ayrıca, İngilizlerin atlardan türediğine inanılması gibi, kabilelerin ve milletlerin de belli hayvanlardan geldiğini söyleyen pek çok inanç vardır. Atalara ibadet ve atalar hakkındaki bir takım inançlar baba ile alakalı benzer yaklaşımların yerine geçmektedir. Tabii ki bu hayvanlar gerçek veya tek boy-nuz, ejderha vs. gibi hayal ürünü olabilirler, ve sonraki durumda bastırılan fikrin gizlenmesinde daha ileri bir aşamayı gösterirler. Çünkü gizlemenin nedeni elbette bastırmadır. Biri kastedilen gerçek insanların hikayede veya rüyada neden görünmediğini sorarsa, verilerin incelenmesinden elde ettiğimiz cevap her zaman aynıdır, fanteziye yol açan mevzular bilinç tarafından kabul edilemeyecek un-

surlar taşımaktadır, ve bu yüzden ancak tanınmayacak bir şekilde büründüklerinde meydana çıkmalarına müsaade edilebilir. Sorudaki çeşitli unsurlar iki sınıfa ayrılır, cinsel ve düşman, ki bu kuralın istisnasız olduğunu ve bu yaklaşımların bir kişinin ailesine duyduğu hürmet ile uyumsuzluk içinde olduğunu çok açık olduğunu biliyorum.

Bu insan hayvanlar bize, devler, cüceler, periler ve hayaletler gibi her biri hakkında çok fazla şey söyleyebileceğimiz fantezinin diğer figürlerini hatırlatırlar. Hantal bir aptallık içinde, kibarlıktan yoksun olan ve çocukları canavar gibi yutan dev kavramının, yetişkinler, özellikle ebeveynler hakkındaki çeşitli çocuk düşüncelerinin bir yansıması olduğunu şu anda genel olarak kabul ediyoruz, ve aynı şeyi soytarıların ve cücelerin cinsel anlamını göz önüne aldığımızda da söyleyebiliriz, ki Thumbkins ve Rumpelstiltskin bunların tipik örneklerindedir. Hayaletlere inanmak folklorcular tarafından doğal olarak çok ilgi çekici bulunmuştur, ve burada yine bunların ve psikanalizcilerin çalışmaları arasındaki işbirliği ile çok büyük avantajlar elde edileceği düşüncesini öne sürüyorum. Kesinlikle çok açıktır ki, eğer hayaletleri (ve ilgili ruhsal olayları) inceleme çalışmalarımızı şahitlerin öznel durumlarını hesaba katmadan, sadece tamamen nesnel yönlerin araştırılmasıyla kısıtlı tutarsak, çok çabuk bir şekilde bir sınıra varırız. Böyle çalışmalarda, iç dünyanın ve dış dünyanın oynadığı rollerin ayrımını, sadece ikinci ile ilgilenerek, ki neredeyse her zaman bu yapılmaktadır, yapamayız. Psikanaliz doğal olarak birinci problemle ilgilenmektedir, ve hayalet korkusu, onları görme eğilimi ve bunun gibi şeyleri yeterince incelemek durumundadır. Ancak böyle zihinsel vakaları açıklığa kavuşturup tedavi ettikten sonra bunların kökeni ve anlamı hakkında kesin şeyler söylemek mümkündür, bunun ebeveynlerden biri veya her ikisiyle de

alakalı, gücünü ve sonuçlarını abartmanın zor olduğu bilinçaltı ölüm dilekleri ile esas olarak bağlantılı olduğunu gösteren çok fazla kanıt bulunmaktadır.

Bu geniş açıklamaları da yaptıktan sonra, yazımda daha önce sorduğum iki soruya dönelim, bunlar şans problemi ve folklor yaşantılarının türetildiği bilinçaltı süreçlerinde cinsel sembolizmin neden bu kadar beklenmedik derecede büyük bir yer tuttuğu idi. Yeterince garip bir biçimde, bu iki sorunun cevabı esasen aynıdır. Her iki konu da, içinden herkesin geçtiği, herkesin unuttuğu, ve dolayısıyla hakkında hiçbir bilinçli bilgin bulunmayan gelişimdeki zorlu bir fazdan kalan belli korkular ve dileklerle ilgilidir. Belki de bu, Freud ismi ile birlikte anılan ve çocuğun bütün sonraki gelişiminde silinemez bir iz bırakan, her çocuğun içinden geçtiği yoğun ensest düşkünlük safhası olarak bildiğimiz olağanüstü keşiftir. Bununla bağlantılı olarak korku ve nefret gibi iki tane değişmeyen tepki ortaya çıkar, ve hemen arkalarından suçluluk gelir. Cezalandırılma endişesi, normal cezalandırılma korkusu ve düşmanlıktan ayrı olarak, bilinçli olarak içinde yer aldığı bağlam ne olursa olsun, her zaman bu asıl mevzu ile alakalı bilinçaltında bulunmaktadır. Günah duygusu ensest dileklerle bağlantılı olarak doğar, bilinçaltı tarafından bütün günahlar ensest olarak algılanır, ve dolayısıyla bütün suçluluk ve ahlaki cezalandırma, hayat boyunca bu asıl fikirlerle içinden çıkılmaz bir şekilde sarılmış olarak kalır. “Ensest” kelimesi, Sanskritçe’de “disiplin altına alınmamış”, “cezalandırılmamış” anlamlarına gelen bir sözcükten türetilmiştir. Dikkat çekilmesi gereken diğer bir sonuç da, genelde talihsizlik kavramına kadar uzatılan bilinçaltı içerisindeki cezalandırma kavramının yer aldığı yoldur. Burada, diğer pek çok açıda olduğu gibi, Hristiyan teolojisi bilinçaltı prototipini yakından takip etmektedir, çünkü o da insanlığın başına gelen talihsizlikleri gü-

nahlarımızın ilahi cezalandırılması olarak görmektedir. Bütün bunlardan çıkarılacak doğal pratik sonuç şudur, bir birey gelişimi içerisindeki bu erken aşamanın üstesinden gelirken karşılaştığı güçlüklerle tam anlamıyla orantılı olarak, hayatındaki talihsizliklere günahlarının karşılığı olan bir ceza olarak mı tepki verecektir. Bunlardan tabiatla tamamen sihirli olan tedbirlerle kurtulmaya çalışacaktır, veya dini açıdan bir günah işlemiş olmaktan dolayı pişmanlık duyup tövbe etme yolunu seçecektir.

Bir sonraki nokta ise bilinçaltında günahların her zaman aynı şekilde cezalandırılmasıdır. Buna uygun biçimde, cinsel kapasiteden mahrum olarak kısas yolunu seçer, bu erkeklerde en tipik şekilde iktidarsızlık – bu bilinçaltındaki hadım etmenin bilinçteki karşılığıdır – ve kadınlarda da kısırlık olarak ifade edilir. Yeterince sık olarak bu, bir elimizde verimlilik ve kısırlık ile alakalı sonsuz batıl inançlar ve uygulamalar varken, diğer elimizde de büyücülük salgınının sırrı olan ve “tutukluk” diye adlandırılan türlü türlü endişeler bulunurken, doğrudan bilinçli bir ifade bulur. Fakat genellikle, endişeler ve savunma tedbirleri, anlamları belirgin hale gelmeden önce yorumlanması gereken çeşitli sembolik kisveler altında ifade edilirler.

Bu bağlantıdaki iki büyük konu hastalık sağlığı ve ölüm konularıdır, birisi bunların insanlığın talihsizliği içinde ne kadar büyük yer kapladığını yansıttığında bu yeterince doğal gelir. Daha önce benzer bir örnekte açıkladığım gibi, sağlık hakkındaki hastalık hastalığı düşüncesi ve oransız ölüm anlayışı, bilinç altındaki suçluluk duygusu ile sakatlıktan dolayı cezalandırılma korkusunun tezahürleri olarak soruşturulduğunda daima doğru oldukları görülür.

Bu karmaşık konuda en son olarak söyleyebileceğim en ilginç kısım şudur ki; yasaklanmış cinselliğin, örneğin ensest

ilişkinin cezasının her zaman cinsellikte veto yemiş bir kısas şeklinde olması gibi, kötülüğü kovmak için konulmuş uzaklaştırıcı ve kötülüğe karşı koyucu tedbirler aynı kısas yoluyla amaçlarına ulaşmaya çalışırlar, veya burada bahsedilen şey homeopati ilkesi demek belki de daha iyi olacaktır. Bunun altında yatan fikrin şu olduğu gözükmemektedir, herhangi korkunç bir ceza olmadan bir kişi ensest ilişki kurabileceğini kendine, sembolik olarak tabii ki, itiraf edebilseydi, cezadan muaf olmak korkularına karşı şüphelerini gidermede düşünülebilenlerin en iyisi olurdu. Bu cinsel sembolizmin, folklorun çoğunluğunu oluşturan adet ve inançlarda niye bu kadar şaşırtıcı bir rol oynadığının sebebidir. Yukarıda belirttiğim gibi, bu bulguları şehvetin basit belirtileri gibi göstermek hem yüzeysel hem de hatalı olurdu. Bunlar kişiyi suçtan, tehlikeden, cezadan ve talihsizlikten kurtarmak için arzular tarafından dikte edilirler ve böylece doğuştan gelen cinsel iktidar yetisini ve verimliliği yeniden inşa etmek, kısacası mutluluğu sağlamak için tekrar dizayn edilirler. Elimizde, ensest ilişkinin nasıl hem maksimum tehlikeli hem de maksimum güvenli olduğu dair açıklama bulunuyor. Ve bu da benzer davranışların, nesnelere, inançların bir anda veya bir yerde iyi şans anlamına gelirken, bir başka zaman veya yerde kötü şans olarak değerlendirilmesinin sebebidir.

Eğer bu Kongre tamamen psikanaliz ile folklorun ilişkisine ayrılmış olsaydı, böylesine geniş bir konunun sadece çok küçük bir kısmını ele almaya muvaffak olabilecekti. Buna rağmen bu konunun en hayati bazı bağlantı noktaları olarak düşündüğüm şeyleri kısaca ve yetersiz bir şekilde özetledim, ve umarım belirgin bir biçimde farklı olan bu alanlarda çalışanların gelecekte yapacakları işbirliği, iki taraf için de aynı şekilde verimli olur.